

EGY LAP A MÁRIA TERÉZIA REND TÖR- TÉNÉTÉBŐL.¹⁾

BÁRÓ FEJÉRVÁRY GÉZA.

Fejérváry, egy cs. és kir. altábornagy fia, 1833 márczius 15-én Josefstadtban, Csehországban, született, s katonai neveltetését a bécsújhelyi cs. és kir. katonai Akadémiában nyerte.

Innét 1851 augusztus 14-én mint alhadnagy kilépve, az 52-ik gyalogezredbe osztatott, de már a következő 1852. év január 10-én a 61-ik gyalogezredben főhadnaggyá neveztetett ki. A vezérkarhoz, még pedig a IX. hadtest főhadiszállásához, 1854 február havában osztatott be s a hadtesttel a nyár folyamán Bécsből, Újvidéken és Erdélyen át, Bukovinába menetelt. Ezután a vezérkar országleirési irodájának belföldi osztályába jutott, végezte 1855-től 1857-ig a cs. és kir. hadi iskolát Bécsben, s ismét a vezérkarhoz osztatván, 1859 ápril 8-án ennek állományában II. osztályú, hat hét múlva pedig, azaz 1859 május 22-én, I. osztályú századossá neveztetett ki.

A Franciaország és Piemont elleni 1859-ik évi háborúban Fejérváry ezen minőségben vett részt.

Kezdetben a III. hadtesthez tartozó Dürfeld-dandár vezérkari tisztje volt, a solferinói csatában azonban már a Benedek altábornagy által vezetett VIII. hadtesttel St. Martinonál küzdött és a

¹⁾ «A katonai Mária Terézia rend története» most megjelent harmadik részéből. A mű ismertetését e füzet irodalmi rovata tartalmazza.

csata folyamában többször nyílt alkalma a hadtest balszárnyán önálló tevékenységet kifejteni, és ez által a st.-martinói magaslatok diadalmas megtartásához hozzájárulni.

Már az ütközet előtti napon, jún. 23-án, Fejérváry százados egy fél század császár-huszárral Rivoltella irányában sikeres kém-szemlét intézett, mely az ellenség állására nézve földerítette, hogy az ellenséges előrs-vonal Castel Venzagotól, Centinaro és Venga-n át, egész Rivoltelláig terjed; továbbá, hogy Castel Venzago és Centinaro az ellenség által megszállva vannak, hogy S. Zenonál, Machettonál és Mirabellonál nagyobb különítmények, körülbelől egy zászlóalj erejéig, a Monte Mare lábánál pedig egy nagyobb ellenséges sátoztábor (4—5000 emberre) láthatók, — végre hogy egy előretolt ellenséges (300 főnyi) lovas-csoport S. Martinonál vett állást. Fejérváry e kémszemle alkalmával a parasztoktól még azt is megtudta, hogy az egész ellenséges vonalon kizárólag piemonti csapatok állanak, és csak egy kis osztály francia gyalogság érkezett Desenzanoba.

A csata napján, június 24-én, Fejérváry százados — bár mint a VIII. hadtest hadműveleti irodájába beosztott tiszt, Benedek altábornagy kíséretébe tartozott — mindjárt a csata kezdetén önként a visszavetett ellenség üldözésére a hadtest bal szárnyával előre küldött Lippert dandárhoz csatlakozott és avval az első harcsvonalba nyomult elő.

A Rainer-gyalogság két zászlóaljának élén ő is részt vett ama rohamban, melyet ezek a piemontiak jobb szárnya ellen 7¹/₄ órakor reggel Casette-en át Ortaglia, San-Martino és Contracania irányában intéztek. Daczára a leghevesebb, határozottan hősies ellenállásnak, a Lippert-dandár első vonala az ellenséget mégis, még pedig az első rohammal visszavetette.

De a friss csapatok által megerősített és élénk lövegtűzzel támogatott ellenség a Lippert-dandár első harcsvonalának makacs ellenállása daczára nemsokára ismét előrehatolt, a san-martinói magaslatokat elfoglalta és a Rainer-gyalogság két zászlóalját a legközelebbi magaslatra visszanyomta. Mindkét harcoló fél fokozatosan megerősítést nyervén, a VIII. hadtesttől lassanként az egész Lippert- és a fél Reichlin-dandár — melyek Benedek bal szárnyát képezték — az ütközetbe vonatott. A san-martinói ma-

gaslatok négyszer foglaltak el, s négyszer vesztettek ismét el. De végre délelőtt 10 órakor Benedek e $1\frac{1}{2}$ dandára, véres küzdelem után, tartósan a magaslatok birtokában maradt.

További előnyömülés azonban, tekintettel a hadsereg közepén történetekre, nem látszott tanácsosnak. Az ütközetben ennek folytán beállott hosszabb szünet az ellenségre igen kedvező volt. Újonnan érkezett csapatokkal megerősítve, hosszabb, igen heves bevezető löveg-tűz után, az ellenség délután egy órakor több egymásután következő erős rohammal a san-martino-contracaniai állást visszahódítani igyekezett; de támadása mindig visszautasított.

Öt óra tájban, nagy viharban, az ellenség kísérletei ismétlődtek; de a Rainer-gyalogság, továbbá a Don-Miguel gyalogság és a 9. vadász-zászlóalj bámulatos vitézsége e rohamokat ötször egymásután visszaverte. Az állás, daczára a tetemes túlerővel intézett támadásoknak, e derék csapatok által az éj beálltaig megtartott. A 8 óra 30 perczkor este bekövetkezett utolsó heves roham a Casette-i magaslatról intézett hatalmas ellentámadás által visszautasított. A visszavonulás csak ezután, Benedek altábornagy parancsára, s a legnagyobb rendben kezdetett meg.

A Rainer-gyalogság két zászlóaljának reggel $7\frac{1}{4}$ órakor történt előnyömülésától kezdve, Fejérváry, ki önkéntesen csatlakozott ide, az ütközet egész tartama alatt, tehát este 9 óráig, a hadtest bal szárnyán lévő két dandárparancsnokot, Lippert és Reichlin tábornokot, tanácssal és tettel a leghathatósabbán támogatta.

Mindenütt, a hol az alkalmas pillanatot elérkezettnek vélte, ő maga gyűjtötte össze és vitte rohamra a csapatokat.

E mellett a lövegek előnyös és hatásos elhelyezéséről is gondoskodott. Különösen a $1\frac{1}{2}$ 11-kor történt rohamot, mely a contracania-sanmartinói állás végleges megtartását eredményezte, készítette az által elő, hogy a 8/VIII. sz. lovagló üteg két lövegét az ellenség által igen erősen megszállt Cascine Colombara ellen irányította, és azt onnan elűzvén, az ellenség ama szándékát, hogy a Contracania ellen előnyömülő rohamoszlopainkat oldalról sikeresen lövethesse, meghiúsította.

Fejérváry végre nagy erkölcsi bátorságot is tanúsított, a mennyiben saját felelősségére a hadtestparancsnokság nevében

parancsokat adott, melyeket a helyzet sürgősen követelt, és melyek a harc szerencsés kimenetelére indokoltaknak bizonyultak.

E mellett a saját személyét fenyegető minden veszélyvel bátran szembeszállt és így a csapatokra példája által is lelkesítőleg hatott.

Eredményes működése által a tizennégy óráig tartó küzdelem alatt a siker kivívásához lényegesen hozzájárult, mely abban állott, hogy a VIII. hadtest egy több mint kétszerte erősebb ellenség fölött döntő győzelmet aratott, a csatamezőt az éj beálltaig megtartotta és így a hadsereg Pozzolengón át visszavonuló részeit fedezni képes volt.

A hadtest bal szárnyán lévő összes csapatparancsnokok és tábornokok Fejérvárynak a San-Martino melletti harcokbani közreműködéséről a legnagyobb dícsérettel emlékeztek meg, s érdemeit általánosan elismerték.

«A változó szerencsével lefolyt harc egész tartama alatt — írja báró Reichlin tábornok harcjelentésében — körülbelül reggeli 9 órától délután 1^h23-ig, a mikor a dandár a Pozzolengótól dél-nyugatra fekvő magaslatokra irányítottatott, mindama fontos pontoknál, melyeknél épen jelen voltam, Fejérváry vezérkari százados személyében egy legnagyobb mértékben tevékeny egyéniséget találtam, ki szüntelenül igyekezett a csapatok itt-ott lankadó szellemét föllélenkíteni, és mindenféle útmutatásokat adván, az ütközet hátrányos következményeit megelőzni. Csak az igazság kedvéért említtem meg, hogy a szerencsés eredmény elérésére czélzott eme törekvéseinél többnyire azon pontokon tartózkodott, melyeken az ellenséges tűz a leghevesebb volt. Alig találtam olyan tisztet, ki az ütközet után annak lefolyásáról velem beszélve, Fejérváry százados kiváló tevékenységét saját kezdeményezéséből nem említette volna.»

Szellemi és erkölcsi tevékenységéről nemcsak a vezérkari főnök, lovag Litzelhofen alezredes, hanem a hadtestparancsnok, Benedek altábornagy, maga a legfényesebb bizonyítványt állította ki és ez utóbbi egyenesen fölhívta őt, hogy a szervezeti szabályok értelmében a Mária Terézia rendbe való fölvétele érdekében igényeinek érvényt szerezzen.

A solferinói csatában, 1859 jun. 24-én tanúsított vitézségéért

Ő Felsége I. Ferencz József császár, mint a rend nagymestere, 1859 október 17-én komlóskeresztesi *Fejérváry Géza* századost, a rend káptalanjának ajánlata alapján a CLVIII. felavatás alkalmával a Mária Terézia rend kis keresztjének adományozása által a rend kötelékébe fölvette, és ennek következtében 1862-ben a rend alapszabályai értelmében a bárói méltóságra emelte.

1862 jul. 1-én Fejérváry százados a 6. gyalog-ezredhez helyeztetett át. Ezen rendfokozatban vett részt 1864-ben a Dánia elleni háborúban, a Gablenz altábornagy vezetése alatt a VI. hadtesttel. Február 3-án a Loopstedt melletti ütközetben, febr. 4-én és 5-én a fahrdorfi lövegharczban küzdött; később márczius 19., 20. és 21-ikén Fridericia ostromában és lövetésében, majd végre emez erőd körülzárolásában — egész annak ápril 29-én a dánok által történt föladásáig — vett részt.

1865 ápril 12-én Fejérváry báró őrnagygyá lépttetett elő és a 39. gyalog-ezred nyilvántartásába beosztva, Ő Felsége szárnysegédévé neveztetett ki. Ezen alkalmazása alatt, az 1866-ik évi porosz háború folyamán, báró Fejérváry őrnagy kétszer küldetett az északi hadsereghez. E mellett a blumenau-i csata előtt az ő erélyes közbenlépésének köszönhető, hogy a szállítási eszközök gyors előteremtése által a II. hadtest még a Pozsony melletti harc alatt beérkezhetett és eme fontos átkelő pont megtartását elősegíthette, úgy hogy Pozsony az ütközet után közvetlenül kötött fegyverszünetnél, a cs. és k. hadsereg kezei közt maradt.

1868 október 28-án Fejérváry alezredes lett a 32. gyalog-ezredben, 1870 október 29-én a 72. gyalog-ezred tartalék-parancsnoka; 1872 október 1-én ezredessé lépttetett elő.

Ugyanez év október 26-án a magyar királyi honvédséghez helyeztetvén át, 1878 máj. 1-én tábornokká és egyidejűleg a magyar királyi honvédelmi miniszteriumban államtitkárrá neveztetett ki.

Ezen állásában kifejtett buzgó és eredményes működéseért báró Fejérváry tábornok 1882 október 5-én a Szent-István rend közép keresztjével tüntettetett ki, és ugyanez év november 2-án titkos tanácsosi méltóságot nyert.

1884 január 1-én altábornagygyá lett.

Több évi sikeres munkássága után mint államtitkár, 1884

október 28-án az uralkodó bizalma báró Fejérváry altábornagyot a magyar honvédelmi miniszteri tárczával bízta meg.

A m. kir. honvédséghez történt áthelyezése óta Fejérváry magasfokú katonai és szervező, nemkülönben parlamenti képességeinél fogva, rendkívül sikerdús működést fejtett ki, egyrészt a magyar honvédségi intézmény nagymérvű fejlesztése, másrészt a közös véderő érdekeinek a magyar kormány és képviselőház keblében tevékeny és sikeres képviselése által.

Miután báró Fejérváry altábornagy 1887 ápril 25-én a 46. gyalog-ezred tulajdonosává neveztetett ki, 1887 május 23-án az I. osztályú vaskorona-renddel lón Ő Felsége által kitüntetve.

1890 máj. 1-én báró Fejérváry tábornaggyá léptette-tett elő.

* * *

Eddig a Mária Terézia rend könyve.

Ámde e könyv aránylag szűk kerete nem engedte meg, hogy Fejérváry Geza báró tábornaggy és magyar honvédelmi miniszternek, ugy a harcok mezején, mint béketevekenységében szerzett érdemeit csak megközelítőleg is teljesen leírja; halvány vázlat ez csupán, mely még kiegészítésre, csak futólag gyűjtött adatok sorozata, mely még földolgozásra vár. Reméljük azonban, hogy nem-soká kell várunk, míg Fejérváry báró érdemeit teljesebben méltányló, tökéletesebb mű kerül kezeinkbe.

Addig is örömünkre szolgál, hogy a megjelent könyv alkalmat nyújtott Fejérváry Géza báróról, a magyar honvédség büszkeségéről, a magyar hadi tudományok hivatott és buzgó támogatójáról megemlékeznünk.